

GAN
ALFF
BET
QIMMEL
DALET
HEE
WAW

ZEG, HEB JE HET AL GEHOORD?

© JELED-NIK Afdeling Onderwijs

Tekst: Henny van het Hoofd
 Illustraties: Marchien Mayer

Dit werkboekje is onderdeel van het landelijke JELED leerplan voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar.
Voor meer informatie: www.jeled.net of henny@nik.nl

J.E.L.E.D. - Jewish European Learning Experience **Dot.net**

DE PRAATJES VAN DE KLEERMAKER

Jakob de kleermaker was dol op kletsen. Op die manier kwam je tenminste door de donkere, grijze winterdagen heen, zo vond hij. Jakob zat dan bij de kachel in zijn kleine werkplaats en babbelde honderduit met zijn klanten. Want wat hij ook deed, of hij nu achter de naaimachine zat of een bruidje hielp bij het passen van haar trouwjurk, altijd was Jakob aan het woord terwijl hij ook niets miste van de nieuwtjes die anderen hem te vertellen hadden.

Op een dag vertelde iemand hem een smakelijke roddel over de rabbijn. Mevrouw de Vries beweerde dat ze met eigen ogen gezien had dat hij twee appels van een marktkraam gepakt had en er zomaar mee was weggelopen, zonder te betalen. 'Maar je weet hoe onze rabbijn is', had mevrouw de Vries gezegd. 'Zo verstrooid. Waarschijnlijk was hij met zijn gedachten bij zijn droosje en had hij helemaal niet in de gaten dat hij nog moest betalen'. 'Ja, dat zal het wel zijn, hij is het natuurlijk gewoon vergeten', antwoordde Jakob. Maar inwendig genoot hij. Wat een nieuwtje om aan zijn klanten te vertellen! Jakob had helemaal geen hekel aan de rabbijn, maar hij sprak nu eenmaal graag over andere mensen. Een paar minuten later, toen meneer Levy zijn zaak binnenkwam, had Jakob dus groot nieuws te vertellen.

'Man, ik heb me daar net toch wat gehoord!' barstte Jakob los. 'Die rabbijn van ons, dat is me toch een oplichter! Gisteren heeft hij zomaar een hele zak met appels van een marktkraam gepakt, zonder te betalen!'. 'Ja, ja, en dan maar tegen ons zeggen dat er in de Tora staat dat we niet mogen stelen,' antwoordde meneer Levy. 'Ik had het ook nooit van hem gedacht', zei Jakob. 'Maar zo zie je maar weer!'.

Meneer Levy rekende zijn nieuwe jas af en haastte zich naar huis. 'Heb je het al gehoord?' vroeg hij aan zijn vrouw. 'Ze hebben de rabbijn betrappt op diefstal. Hij schijnt op de markt van allerlei fruit gepakt te hebben en ze zeggen dat hij daar zomaar mee is weggelopen, zonder te betalen!'. Mevrouw Levy ging meteen naar de burens toe. 'Weten jullie het al? De rabbijn is op heterdaad betrappt! Hij wilde in een winkel van allerlei spullen stiekem meenemen, maar ze hadden het net op tijd in de gaten'.

'Dat verbaast me niks', zei mevrouw Zwart. Ik heb me altijd al afgevraagd hoe zijn vrouw zich van die dure kleding kan veroorloven. Zijn salaris zal echt niet zo hoog zijn'. 'In plaats van ons een goed voorbeeld te geven blijkt hij een ordinaire dief te zijn. En in sjoel maar vroom praten over de Tora, ja, ja', zei meneer Zwart.

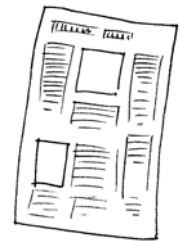

Binnen de kortste keren had het nieuws zich over de hele stad verspreid. 'Heb je het al gehoord?' fluisterden de mensen. 'De politie heeft de rabbijn opgepakt en nou zit-ie in de gevangenis. Hij blijkt al maandenlang van allerlei dure spullen uit winkels gestolen te hebben, maar eindelijk heeft een speciale detective hem op heterdaad betrapt. Wie had dat ooit van hem gedacht? Wat een schande!

Toen Jakob dit hoorde voelde hij zich verschrikkelijk opgelaten en ellendig. Dit was zijn bedoeling niet! Hij besloot met de rabbijn te gaan praten.

Even later stond de kleermaker in het kantoortje van de rabbijn, die met een verdrietig gezicht achter zijn bureau zat. Ook hij had gehoord wat er in de stad over hem werd verteld. Hij begreep er niets van. De groenteman had hem twee appels voor zijn zieke kinderen meegegeven, en nu gingen er overal praatjes rond dat hij van alles gestolen had. Hoe waren die in de wereld gekomen?

'Rabbijn, ik moet u iets heel ergs vertellen', zei Jakob. 'Ik heb dingen over u gezegd die niet waar zijn. Ik wilde het verhaal gewoon een beetje spannender maken, het was helemaal niet mijn bedoeling dat iedereen over u zou gaan roddelen. Het spijt me verschrikkelijk, en ik smeed u om me te vergeven. Ik zal al mijn klanten vertellen dat ik over u gelogen heb'.

De rabbijn dacht even na voor hij antwoordde. 'Voordat ik je kan vergeven moet je eerst iets doen. Ga naar huis, en neem drie donzen kussens. Knip ze buiten op straat open en schud alle veren er uit, zodat ze wegwaaien. Kom daarna weer bij me terug'.

Jakob ging meteen naar huis en deed wat de rabbijn hem had opgedragen. Een uurtje later was hij alweer terug. 'Ik heb precies gedaan wat u me gevraagd heeft' zei hij. 'Kunt u me nu vergeven?'

'Nog niet', antwoordde de rabbijn. 'Je moet eerst nog iets anders voor me doen. Ga naar huis, en raap alle veren weer van de straat op'. 'Maar.... dat kan helemaal niet!' stamelde Jakob. 'Precies', zei de rabbijn. 'Net zoals jij niet kunt weten waar alle veren naar toe gewaaid zijn, zo kun je ook niet weten waar al je kletspraatjes terecht zijn gekomen. Woorden vliegen net zo vlug en zo licht als veren, Jakob. Je weet niet hoe ver ze komen. En net zoals jij nooit meer alle veren terug zult kunnen vinden, zo kun je ook de dingen die je over me verteld hebt niet meer terugnemen. De schade kan nooit meer worden hersteld, ook al heb je echt spijt hebt van wat je gedaan hebt.

(naar: Janice Prager en Arlene Lepoff: 'Anders dan anderen? Wat het betekent joods te zijn. NIK 1991).

Wat gebeurde er?

☺ Vul in:

De groenteman gaf de rabbijn twee appels
mee voor zijn zieke kinderen.
Dat zag mevrouw de Vries, en....

mevrouw de Vries

zij vertelde dat....

Jakob de kleermaker

hij vertelde dat...

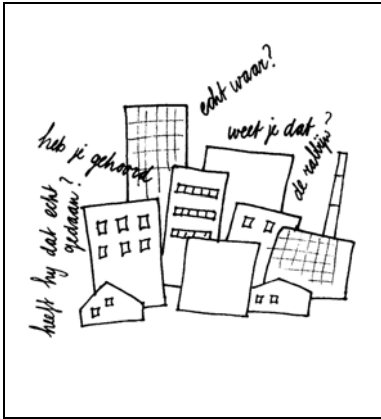
meneer Levy

hij vertelde dat...

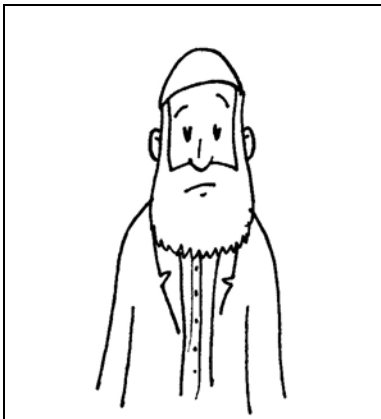
mevrouw Levy

zij vertelde dat....

de hele stad

... er werd gefluisterd dat....

de rabbijn

En dit waren de gevolgen:

Beantwoord deze vragen:

1 Waarom is de rabbijn uit dit verhaal zo gekwetst en verdrietig?

2 Jakob is eerst blij met het nieuwtje dat hij over de rabbijn hoort, maar aan het eind van het verhaal voelt hij zich schuldig en ellendig. Leg uit waarom.

3 Waarom moest Jakob van de rabbijn kussens openknippen en de veren laten wegwaaien? Wat stellen de veren voor?

4 Het lijkt alsof mevrouw de Vries niets verkeerd doet: wat ze aan Jakob vertelt, heeft ze zelf gezien. Waarom is het toch niet goed wat ze doet?

- 5 Iedereen die het nieuws over de rabbijn verder vertelt, doet er nog een schepje bovenop: hij of zij voegt er iets aan toe zodat het op het laatst een heel ander verhaal geworden is. Waarom zouden de mensen dat doen?

- 6 Jakob heeft echt spijt van wat hij gedaan heeft, maar toch kan de rabbijn hem niet meteen vergeven. Waarom niet?

- 7 Het verhaal over de rabbijn en de appels is een voorbeeld van iets wat we helaas zelf ook wel eens meemaken: dingen worden heel anders verteld dan wat er in werkelijkheid gebeurd is, bijvoorbeeld in de klas.
Degene die het slachtoffer van de roddelpraatjes is begrijpt niet waarom iedereen op zo'n slechte manier over hem of haar praat. Geef daar een voorbeeld van:

Uit het verhaal 'De praatjes van de kleermaker' kunnen we leren hoe sterk de kracht van woorden is. Door middel van woorden kun je andere mensen pijn doen en verdrietig maken. Maar het omgekeerde kan ook: iemand kan juist heel blij zijn met wat jij zegt of schrijft.

Hier zie je een brief van Ronith aan haar oma:

Lieve oma Roza,
Dank u wel voor het mooie boek! Ik vond het zo gezellig dat u bij ons was. We missen u allemaal heel erg! Komt u gauw weer op bezoek?
Heel veel xxx-jes van
Ronith

☺ *Beantwoord nu de vragen:*

1 Hoe denk je dat oma zich voelt, als ze de brief van Ronith leest?

2 Geef zelf ook een voorbeeld van iets goeds dat je kunt doen door te spreken of te schrijven:

In een van de verklaringen op de Tora (Wajikra Rabba) wordt verteld:

Op een dag gaf Rabban Sjimon ben Gamliël, een heel beroemde rabbijn, een opdracht aan zijn dienaar Tavi: ga naar de markt, en koop het allerbeste dat je kunt vinden.

Tavi, die een hele wijze man was, kwam terug met een tong.

Daarna gaf Rabban Sjimon ben Gamliël hem een andere boodschap: ga naar de markt, en koop het allerslechtste dat er is. En weer kwam Tavi terug met een tong.

Rabban Gamliël zei: wat wil je me hiermee vertellen? Toen ik je vroeg om het allerbeste te kopen bracht je me een tong, en dat deed je ook toen ik het allerslechtste wilde!

Tavi antwoordde: van een tong kan zowel goed als kwaad komen. Wanneer een tong wordt gebruikt om iets goeds te zeggen, dan is er niets dat beter is dan dat. Maar wanneer een tong wordt gebruikt om kwade dingen te zeggen, dan is er niets dat nog erger is!

Leg uit waarom Tavi twee keer tong kocht:

Omdat gebruik (of misbruik!) van woorden een van de sterkste krachten in de wereld is, waarschuwt de Tora ons dat we heel voorzichtig moeten zijn met wat we over anderen zeggen.

לְשׁוֹן הָרַע

Lesjon Hara is de joodse uitdrukking voor het op een verkeerde, negatieve manier gebruiken van woorden. Het woord לְשׁוֹן betekent 'tong' of 'taal' en רַע is slecht, kwaad. לְשׁוֹן הָרַע betekent dus: de tong van het kwade, het op een slechte manier gebruiken van taal.

Hieronder zie je twee personen uit het verhaal van Jakob de kleermaker.

Vul hun reacties in:

mevrouw de Vries

ziet dat de rabbijn twee appels pakt en er zonder te betalen mee wegloopt. **Vertelt** dit aan Jakob de kleermaker.

Wat voegt zij nog aan het verhaal toe?

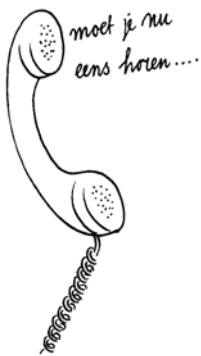
meneer Zwart

hoort van mevrouw Levy dat de rabbijn op heterdaad betrapt is op diefstal en **zegt** daar iets over.

Wat zegt hij tegen mevrouw Zwart?

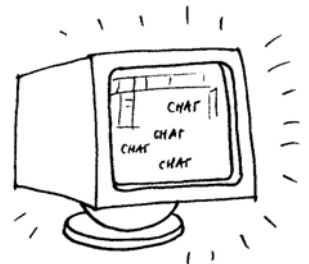
1 Wat is het verschil tussen de reactie van mevrouw de Vries en die van meneer Zwart?

2 Welke reactie vind je erger? Leg uit waarom.

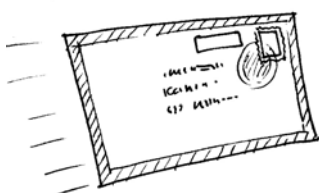

Mevrouw de Vries realiseerde zich waarschijnlijk niet eens dat ze iets verkeerd deed toen ze vertelde wat ze met eigen ogen op de markt had gezien. Uit haar woorden blijkt duidelijk dat het helemaal de bedoeling niet is om de rabbijn in de problemen te brengen. Maar het zogenaamd onschuldige kletspraatje met Jakob de Kleermaker had grote gevolgen...

Dat is het verraderlijke van *Lesjon Hara*: het lijkt alsof je niets verkeerd doet, want je weet zeker dat het waar is wat je vertelt. En het is echt helemaal je bedoeling niet om andere mensen met je woorden pijn te doen of in de problemen te brengen.

Maar zodra je iets gezegd hebt, gaan je woorden een eigen leven leiden. Als veertjes vliegen ze overal naar toe: je hebt er zelf geen enkele controle meer over.

De Tora verbiedt לשון הרע met de volgende woorden:

לא-תִּלְךָ רְכִיל בְּעַמֶּיךָ (וַיִּקְרָא י"ט : טו)
ga niet als een overbrenger van lasterpraatjes
(‘rachiel’) bij je medemensen rond
Wajikra 19:16

Hieronder zie je hoe twee van onze belangrijkste joodse geleerden het woord *rachiel* uit de pasoek uitleggen:

רַשִׁי / Rasji

רְכִיל

Rachiel heeft te maken met het woord רַגִּיל, (*ragiel*), dat betekent 'bespioneren'.

Iemand die *lesjon hara* spreekt houdt anderen voortdurend in de gaten, als een spion. Wat hij of zij te weten komt wordt als nieuwtje doorverteld aan wie het maar wil horen.

רַמְבַּ"ם / Maimonides

רְכִיל

Rachiel □ heeft te maken met רֹכֵיל (*rocheel*), dat is een koopman die overal rondtrekt om zijn waren te verkopen.

Iemand die *lesjon hara* spreekt brengt praatjes over van de een naar de ander: 'heb je al gehoord dat... wist je al dat die en die...'

Er zijn verschillende vormen van לשון הרע

☹️ RODDELEN

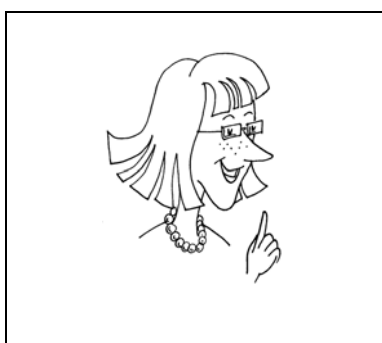
Dit is de lichtste vorm van *Lesjon Hara*.

Wat je vertelt is waar, en het is helemaal niet je bedoeling om iemand anders met je geklets pijn te doen. Maar net als een veertje dat overal naar toe kan dwarrelen, gaan roddel en kletspraatjes een eigen leven leiden.

Al gauw ben je de macht over je eigen woorden kwijt want anderen vertellen ze verder, op een manier die jij misschien helemaal niet zo bedoeld hebt.

Deze vorm van לשון הרע komt heel veel voor, omdat de meeste mensen zich er niet eens van bewust zijn dat ze iets verkeerd doen.

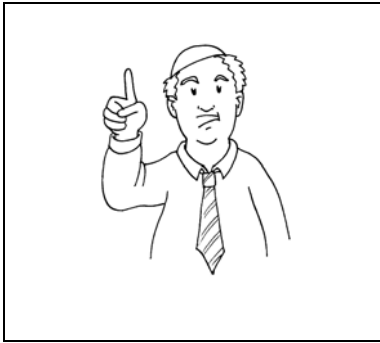
☹️ KWAADSPREKEN

Kwaadspreken is een zwaardere vorm van *Lesjon Hara*: de dingen die je vertelt zijn waar, maar je vertelt ze met een speciale bedoeling. Je doet dat vaak wanneer je boos op iemand bent. Om je woede af te reageren vertel je aan iedereen die het maar wil horen wat voor onrecht je aangedaan is.

Vaak zijn je kwade gevoelens over nadat je een en ander hebt uitgepraat. Maar je boze woorden zijn inmiddels alle kanten uitgevloegen. Die kun je nooit meer terugnemen, en andere mensen vertellen ze nog steeds verder.

☹ LASTEREN

Iemand die lastert verspreidt met opzet leugens om de goede naam en de reputatie van een ander kapot te maken.

Lasteren doe je bewust, vaak spelen gevoelens van jaloezie of haat een grote rol. Lasteren heeft meer te maken met je eigen frustraties dan met degene over wie je het hebt.

חַז"ל (*chazal*), onze joodse geleerden, gebruiken voor lasteren een speciale uitdrukking: **מוֹצִיא שֵׁם רָע** (*motsie sjem ra*): een ander moedwillig een slechte naam bezorgen. Lasteren is de ergste vorm van *Lesjon hara*, want het kan het leven van iemand verwoesten. Het slachtoffer van een lastercampagne weet in veel gevallen niet eens wie al die negatieve verhalen over hem of haar in omloop brengt, of waarom. Daardoor is het vrijwel onmogelijk jezelf tegen een lasteraar te verdedigen.

1 Noem de drie soorten Lesjon Hara en geef van elk een voorbeeld:

a. _____

Voorbeeld: _____

b. _____

Voorbeeld: _____

c. _____

Voorbeeld: _____

2 Rasji en Maimonides leggen allebei het woord **רְכִיל** uit. Wat is het verschil?

Lees het onderstaande gedeelte en beantwoord daarna de vragen op de volgende bladzijde:

Koning Achasjverosj heeft Haman tot een heel belangrijk iemand in zijn koninkrijk gemaakt. Hij heeft ook de opdracht gegeven dat iedereen daarom moet knielen en buigen voor Haman. De meeste mensen doen dat, behalve een man die Mordechai heet. Hij weigert .

Veel mensen vragen aan Mordechai: waarom doe je niet wat de koning zegt? Waarom kniel je niet voor Haman? Mordechai vertelt ze dat hij joods is, en dat joden niet voor mensen knielen, alleen voor God. De mensen proberen hem te overtuigen om toch voor Haman te knielen, maar Mordechai blijft bij zijn besluit.

Om te zien of Mordechai blijft weigeren, vertellen een paar mensen het aan Haman. Zodra Haman ziet dat Mordechai inderdaad niet voor hem knielt en niet voor hem buigt, wordt hij woedend. En niet alleen op Mordechai, maar op alle joden.

Haman gaat naar koning Achasjverosj toe, en zegt: er woont een volk in uw rijk, dat niet is zoals uw overige onderdanen. Ze hebben hun eigen wetten, en ze weigeren om te doen wat u zegt.

Dat kunt u toch niet zomaar goed vinden? Waarom zegt u niet dat dit hele volk gedood moet worden? Ik ben natuurlijk bereid u daarbij een handje te helpen.

De koning geeft hem zijn zegelring en zegt: Haman, doe met dat volk zoals jou het beste lijkt. Mijn toestemming heb je'

1 Uit welk beroemd verhaal komt dit?

- 2 Sommige mensen vertellen Haman dat Mordechai weigert voor hem te knielen. Is dit volgens jou roddelen, kwaadspreken of lasteren? Leg je antwoord uit.

- 3 Lees nu wat Haman aan de koning vertelt. Is dit roddelen, kwaadspreken of lasteren? Leg je antwoord uit.

- 4 In Bereisjiet Rabba, een boek waarin moeilijke pesoekiem uit Bereisjiet worden uitgelegd, wordt het volgende gezegd over לשון הרע

אָמור בְּרוּמָא וְקָטול בְּסוּרְיָא
Dat wat je in Rome zegt kan iemand in Syrië doden.

Leg aan de hand van een voorbeeld uit wat hiermee bedoeld wordt.

Tip: Denk aan de 'veren' uit het verhaal van Jakob de Kleermaker!

- 5 In de Talmoed wordt לשון הרע omschreven als לשנא תליתא: een in drieën gespleten tong, zoals de tong van een slang.

Noem twee overeenkomsten tussen een slangenbeet en לשון הרע :

1 _____

2 _____

Extra opdracht

(Bijna) iedereen maakt er zich wel eens schuldig aan Lesjon Hara. Dat hoeft niet met woorden te zijn: לשון הרע kan ook door middel van teksten of gebaren.

Op Jom Kippoer noemen we in de *Widdoej* allerlei overtredingen die mensen begaan.

Noem 5 voorbeelden uit de *Widdoej* die met Lesjon Hara te maken hebben (je vindt de *Widdoej* op bladzijde 55 van het machzor voor Jom Kippoer).

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

Lees de mini-strip en beantwoord daarna de vragen:

- 1 Spreekt Mirjam volgens jou *lesjon hara*, of niet? Leg je antwoord uit.

- 2 Wat probeert Chagiet met haar antwoord te bereiken?

- 3 Hoe voelt Hadassa zich op plaatje 1, en hoe voelt ze zich op plaatje 2?

Hoe kun je Lesjon Hara voorkomen?

Er zijn verschillende manieren om **לְשׁוֹן הָרַע** te voorkomen. Het beste is natuurlijk om helemaal geen *lesjon hara* te spreken.

Dat is heel moeilijk: de meeste mensen zeggen gewoon wat er in hen opkomt, zonder er van tevoren over na te denken. Een goede regel is: 'zeg geen dingen over anderen die je niet over jezelf gezegd zou willen hebben'. Door jezelf in een ander te verplaatsen kun je de kracht vinden om geen *lesjon hara* te **spreken**.

Je kunt ook proberen te voorkomen om naar **לְשׁוֹן הָרַע** te **luisteren**.

Iemand die spreekt, heeft altijd een toehoorder nodig. Als jij weigert om naar *lesjon hara* te luisteren, moet de spreker iemand anders zoeken.

חֲפֵצַי חַיִּים

Er is een heel bekend joods boek, waaruit we veel kunnen leren over het voorkomen van **לְשׁוֹן הָרַע**. Het is geschreven door een man die meestal de **חֲפֵצַי חַיִּים** (*Chafeets Chajiem*) wordt genoemd. Dat is niet zijn echte naam, maar de titel van het boek waarmee hij beroemd is geworden.

De *Chafeets Chajiem* kende de ongelooflijke kracht van van woorden. Hij zag het als zijn levenstaak joden te leren hoe ze daarmee om moesten gaan. Op de volgende bladzijde zie je een paar van zijn voorbeelden om **לְשׁוֹן הָרַע** te voorkomen:

Verdedig degene over wie geroddeld wordt.

Zeg iets vriendelijks over hem of haar, of probeer je in die ander te verplaatsen.

Probeer of je het onderwerp van het gesprek kunt veranderen.

Wijs de ander(en) er op dat ze lesjon hara spreken en vraag ze er mee op t e houden.

Als dat allemaal niet helpt: voorkom dat je zelf naar lesjon hara luistert en loop weg!

☺ **Opdracht**

Jullie hebben een nieuwe klasgenoot gekregen. Het eerste uur geeft hij een heel dom antwoord op een vraag, en in het tweede uur struikelt hij languit over de prullenmand.

In de pauze heeft iedereen het natuurlijk over hem.

Wat zou je kunnen doen om de lesjon hara te stoppen en je nieuwe klasgenoot te helpen zich thuis te voelen op jullie school? Schrijf je antwoord in het vak:

Mail je antwoord naar henny@nik.nl